

۲۰۰۶۸۲۲

به نام خداوند بخشنده و مهربان

سلوک باطن

(حکایت‌هایی از عطار)

احسان مهدی ناده

انتشارات تیرگان

سرشناسه: مهدی زاده، احسان
عنوان قرارداد: تذکره الاولیاء، برگزیده
عنوان و نام پدیدآور: سلوک باطن (حکایت‌هایی از عطار)/
[گردآورنده] احسان مهدی‌زاده.
مشخصات نشر: تهران: تیرگان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۲۴۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۳۳۳-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: نثر فارسی — قرن ۷ق.
موضوع: عارفان — سرگذشتنامه
رده بندی کنگره: BP۲۷۸/۴۰۱۸۲۳ت ۱۳۹۷
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۸۹۲
شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۸۵۳۲۰

انتشارات تیرگان

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۸۵، ع: ۵۹-۸۸۸۱۳ و ۰۹۱۲۶۱۱۱۵۱۲

Email: tati_pub@yahoo.com www.tirganpub.ir

سلوک باطن

(حکایت‌هایی از عطار)

احسان مهدی‌زاده

طراح جلد: مریم میرحسینی مطلق

لیتوگرافی: صدف • چاپ‌خانه: حیدری • صحافی: حیدری

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۷ • شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰ تومان • شماره نشر: ۵۴۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۳۳۳-۰

© حق چاپ: ۱۳۹۷، انتشارات تیرگان

فهرست

عذاب وصال	۲۴	پیش گفتار	۹
وصیت پدر	۲۵	رضایت مادر	۱۲
پاداش نافرمانی	۲۶	فراموشی	۱۳
کودک حاضر جواب	۲۷	پندار دوزخ	۱۴
کبر کبریایی	۲۸	در حضرت خداوندی	۱۴
بهترین بهترین ها	۲۹	یک سال نشنگ	۱۵
به چشم دوستی	۲۹	شرط راه یابی	۱۵
بر گردن من نشین	۳۰	پیشنهاد مسلمانی	۱۶
استقبال کعبه	۳۰	شیخ چراغ به دست	۱۶
خواست خداوندی	۳۱	ذوق عبادت	۱۷
دزد امانت دار	۳۲	مورچگان آواره	۱۷
پیغمبر در خواب	۳۴	شهر نیکان	۱۸
غافل در طریقت و حقیقت ..	۳۵	سلوک باطن	۱۸
وجود ناله	۳۵	کار تمام شده	۱۹
بند بر پای	۳۶	از آن خداوند	۱۹
دست لطف	۳۷	سخن صبر	۲۰
صوفیان واقعی	۳۸	دست بر آتش	۲۱
هوا! هوا!	۳۸	گریه از ترس ریا	۲۱
دوستان کم تحمل	۳۹	بر بساط پادشاهان	۲۲

غذا از عالم غیب ۶۴	شکیبایی در هنگام سختی ... ۳۹
حضور قلب در عبادت ۶۴	باد فرمان بردار ۴۱
حجّ خداپسند ۶۵	مادر چشم به راه ۴۲
قضاوت عادلانه ۶۷	سبک روح ۴۳
اختیار دوست ۶۸	دیده بان دل ۴۴
ندا دهنده از غیب ۶۹	تلنگر ۴۵
گوشت بریان ۷۰	گفت و گوی ابلیس با حلاج .. ۴۹
علّت برتری ۷۱	مست از شراب خداوندی ... ۵۰
نفس وسوسه گر ۷۲	فروتنی مردان خدا ۵۱
وقت آزمایش ۷۳	چشم پیرایه ۵۳
آه دل ۷۴	غذای عروس ۵۴
چهل روز نافرمانی ۷۵	تبّ فریاد رس ۵۵
نفس آرزومند ۷۶	همسایه‌ی مردم آزار ۵۶
اسم اعظم ۷۸	خویش‌ن‌داری عارفان ۵۷
بسیف پرهیزگار ۷۹	جواب دندان شکن ۵۷
زندگ‌گذشتگی ۸۱	اعتماد بر خدا ۵۸
همگام درستان ۸۱	پاداش یتیم‌نوازی ۵۸
به احترام نام خدا ۸۲	نقل مجلس ۵۹
عالم‌ترین و سهل‌ترین ۸۲	معلم طریقت ۶۱
جوانمردی عارفان ۸۳	حجّ از دست رفته ۶۱
بی‌خبر از درون ۸۴	به احترام فرزند رسول ۶۲
نمک در چشم ۸۵	کناره‌گیری از مردم ۶۳

۱۱۱..... سه شرط مهمان	۸۶..... خر قه‌ی پیامبر
۱۱۲..... ساز شکسته شده	۸۹..... جوان هدایت شده
۱۱۴..... کدخدای دو خانه	۹۱..... پیروی از سگ درون
۱۱۴... حجاب بین خدا و خلق	۹۳..... خدایان فراموش شده
۱۱۵..... آتش عشق	۹۴..... به خاطر خدا
۱۱۶..... شهیدان آسمانی	۹۵..... شاگرد غلام
۱۱۷..... نیکی خداوند	۹۶... حرامی به بزرگوار
۱۱۸..... ترک ناشایست	۹۶..... زردتر از شیطان
۱۱۹..... نعره‌ی مرید	۹۷..... روی گران از آیات
۱۱۹..... ابلیس فراری	۹۹..... شمع‌های ایمان
۱۲۰..... گمان بد	۱۰۰..... آیه‌ی تکان دهند
۱۲۱..... آزمایش جنید	۱۰۱..... مردان واقعی
۱۲۳..... دوری از غیبت	۱۰۱..... آتش تصوف
۱۲۴... سباسب از لطف خداوندی	۱۰۲..... سزاوار آتش
۱۲۴..... راه واقعی	۱۰۲..... پدر سنگ‌دل
۱۲۵... نافرمانی از فرمان خداوند	۱۰۳..... گریه‌ی چشم انتظار
۱۲۶..... نعمت پیمان	۱۰۴..... آرزوی خرما
۱۲۷..... حدیث خدا	۱۰۴..... خانه‌ای پُر از بایزید
۱۲۸..... زاهد زمانه	۱۰۶..... مر نابه هنگام
۱۲۹..... ازدهایی ترسناک	۱۰۷..... همراه در طریقت
۱۳۰..... گریه در مر دوست	۱۰۹..... چهل بار حج
۱۳۰..... چرا پنج تکبیر؟	۱۱۰..... نافرمانی از مادر

- ۱۴۸ بار امانت الهی
 ۱۴۹ عرق ریزان در سرما
 ۱۵۰ پشت پا به دنیا
 ۱۵۰ حقّ بندگی
 ۱۵۱ سه مَرکَبِ زندگی
 ۱۵۱ بنده‌ی واقعی
 ۱۵۲ نشستن در برابر خداوند
 ۱۵۲ تأثیر سوره‌ی قرآن
 ۱۵۳ آثار صنع
 ۱۵۴ بی‌نیاز از مردم
 ۱۵۴ علم نیاموختنی
 ۱۵۵ خودپرستی مردان
 ۱۵۶ نفّس سیلی‌خور
 ۱۵۷ روشنایی چراغ سلطان
 ۱۵۸ ریای پندار
 ۱۵۹ در آرزوی خرما
 ۱۶۰ با انزهار از بهشت
 ۱۶۱ مهمان زری مارفان
 ۱۶۳ عنایت خدای بزرگوار
 ۱۶۴ در بهشت ابدی
 ۱۶۵ انار ترش یا شیرین
 ۱۶۵ شستن دهان مست
 ۱۳۱ عارف گم شده
 ۱۳۱ گردوی تو خالی
 ۱۳۲ بر لب صراط
 ۱۳۲ شیرانِ پسِ روباهان
 ۱۳۲ از برای خداوند
 ۱۳۴ امیری یا غلامی
 ۱۳۵ اختیار دوست
 ۱۳۶ بزر داشت مقام مادر
 ۱۳۷ آرزوی غایب
 ۱۳۷ آه از بدای
 ۱۳۸ درویش ژرف‌ترش
 ۱۳۹ افشای اسرار
 ۱۴۱ توبه در هنگام خشم
 ۱۴۱ حجاب عزّت
 ۱۴۱ داغ بیگانگی
 ۱۴۳ آتش در وجود
 ۱۴۴ بی‌توشه در بیابان
 ۱۴۴ لحظه‌ی خوب عبادت
 ۱۴۵ پاداش تقوا
 ۱۴۵ شکایت از دوست
 ۱۴۶ معلق در هوا
 ۱۴۷ خدای کعبه

۱۸۳ شب غفلت
 ۱۸۳ یک دلی
 ۱۸۴ سرور درویشان
 ۱۸۵ در اندیشه‌ی دوستان
 ۱۸۶ جواب سلام
 ۱۸۶ حدیث یوسف
 ۱۸۷ دعا در حق دیگران
 ۱۸۷ پیراهنی که دزدیده شد
 ۱۸۸ همت درویشان
 ۱۸۸ دو شمشیر در دست
 ۱۸۹ سه غم
 ۱۸۹ سرزنش دنیا
 ۱۹۰ راضی به رضای خداوند
 ۱۹۰ نفس شفاعت بخش
 ۱۹۲ بی‌یاری از خلق
 ۱۹۳ سه‌ی ابلیس
 ۱۹۵ گذر از آب
 ۱۹۶ بازار پو
 ۱۹۷ آتشی که نمی‌سوزند
 ۱۹۸ انار عابدان
 ۱۹۹ غرق در نماز
 ۲۰۰ در عالم فنا
 ۲۰۰ ولی خداوند

۱۶۶ ... دست یابی به عالم غیب
 ۱۶۷ اشتیاق کعبه
 ۱۶۸ هدیه‌ی الهی
 ۱۷۰ دعوت به خویش
 ۱۷۰ خداوند همیشه حاضر
 ۱۷۱ در طلب علم
 ۱۷۱ نه از من
 ۱۷۲ نامه‌ی تاریک
 ۱۷۲ پا برگردد
 ۱۷۳ تسبیح ماهیان
 ۱۷۳ مهربانی با حیوانات
 ۱۷۴ تحمل تازیانه
 ۱۷۱ محبان حقیقی
 ۱۷۶ کمک به نیازمندان
 ۱۷۶ ماهیان دینار به دهن
 ۱۷۷ ترفندهای ابلیس
 ۱۷۹ زنبیلی از بر خرما
 ۱۷۹ کوهی آتشین
 ۱۸۰ دوست خداوند
 ۱۸۱ روزی دهنده‌ی زمین
 ۱۸۲ روزی به اندازه‌ی زندگانی
 ۱۸۲ ... نام سلطان بر دیوار خانه

۲۲۸.....	حوران بهشتی	۲۰۲.....	خاطر اول
۲۲۸.....	برپایی نماز در قبر	۲۰۳.....	هم صحبتی با خضر
۲۳۰.....	سماع در شرع	۲۰۴.....	توبه‌ی راستین
۲۳۱.....	ترک مال حرام	۲۰۶.....	علم با یقین
۲۳۲.....	قدر و منزلت عارفان	۲۰۷.....	نفس سرکش
۲۳۴.....	برادری با امام علی (ع)	۲۰۹.....	پاداش یک شب نماز
۲۳۵.....	عیادت از بیمار	۲۱۰.....	نماز در جنگ
۲۳۶.....	دوست همیشه بیدار	۲۱۱.....	آخرین نماز
۲۳۶.....	یک زنبیل رطب	۲۱۲.....	قضای پنج نماز
۲۳۷.....	پاداش بخشش	۲۱۳.....	پاداش بیداری
۲۳۸.....	فرمان پیامبر (ص)	۲۱۵.....	حرمت فباء
۲۳۹.....	به خاطر مادر	۲۱۶.....	حرمت مسجد
۲۴۰.....	صندوق سرگشاده	۲۱۶.....	نماز یا سلامتی و جرد
۲۴۲.....	واسطه‌ی درگاه الهی	۲۱۷.....	مطالعه‌ی باطن
۲۴۳.....	به سخن در آمدن گوسفند	۲۱۸.....	دولت مادرزاد
۲۴۳.....	نزامت امام صادق (ع)	۲۱۹.....	دعا در حق جوانان
۲۴۴.....	به ابرام کتاب خدا	۲۲۰.....	فرستاده‌ی غیب
۲۴۴.....	مابی و سون گم شده	۲۲۱.....	تندرستی کامل
۲۴۵.....	رهایی از سگ‌های درنده	۲۲۲.....	هزار پرسش بی پاسخ
۲۴۶.....	سیاهی صورت	۲۲۳.....	شیری که بار می کشید
۲۴۶.....	نقش الله	۲۲۵.....	گفت و گو در عالم غیب
۲۴۸.....	کتاب نما	۲۲۶.....	دیدار دویزر مرد
		۲۲۷.....	حفظ شریعت

پیش گفتار

تردید نیست که عطار، این پیر شوریده‌ی نیشابور، یکی از ماندگارترین و تأثیرگذارترین شاعران و نویسندگان این مرز و بوم است. هنرمندی صاحب ذوق که بزرگان این سرزمین هم چون راز آشنای بلخ، جلال‌الدین محمد بلخی، وام‌دار اندیشه‌های عرفانی و ناب اوست و این گونه است که مولانا می‌گوید:

عطار روح بر سر سنایی دو چشم او

ما از پی سنایی، و عطار آمدیم

بیت بالا نشان می‌دهد مولوی با همه‌ی بزرگی‌اش زیر تأثیر عطار نیشابوری است و به همین دلیل است که بسیاری از شاعران پسر او به نیکی و بزرگی یاد می‌کنند و حتی آثارش در میان صوفیان و ادیبان - نقاه‌ها بسیار مورد توجه بوده است.

درباره‌ی زندگی این عارف شوریده، استاد بی‌همتا، بدیع الزمان خروزان‌فر، در کتاب ارجمندش، شرح احوال و نقد و تحلیل آثار شیخ فریدالدین محمد عطار نیشابوری، به گسترده‌ی سخن گفته است و همین طور استاد سعید نفیسی در کتاب بی‌نظیرش، جست‌وجو در آثار فریدالدین عطار نیشابوری، به تمامی

سؤالات پیرامون زندگی اش پاسخ گفته است و لذا خوانندگان می توانند برای شناخت بیش تر این عارف بزرگ به این دو کتاب یاد شده مراجعه نمایند. البته درباره‌ی عطار نیشابوری و زندگی او افسانه‌های فراوانی ذکر شده است که از مشهورترین آن، یکی حکایت توبه‌ی او به دست درویشی است که بر سر دکان او به مرگ ارادی دار فانی را وداع گفت و دیگری حکایت سرودن منظومه‌ی «بی‌سرنامه» که سرش را بریدند و او سرش را به زیر بغل نزد گرفت و فاصله‌ی دوری از راه، با سر بریده‌اش که در زیر بغلش بود، منظومه‌ی «بی‌سرنامه» را سرود و تا این منظومه به پایان آمد در همان جا که محل دین اوست، بیفتاد.

عطار نیشابوری به خاطر آثار فاخرش زبانزد همگان است و در تاریخ ادبیات ایران زبانی جایگاه بسیار بلند دارد. برخی از آثارش عبارتند از:

۱. الهی‌نامه (خسرو نامه)؛
۲. اسرارنامه؛
۳. مصیبت‌نامه؛
۴. منطق‌الطیر (مقامات طیور)؛
۵. دیوان اشعار (غزلیات و قصاید)؛
۶. مختار نامه (مجموعه رباعیات)؛
۷. تذکرة الاولیا.

که نشان می‌دهد این عارف بزرگ هم در شعر و هم در نثر یگانه‌ی روزگار بوده است. اما از میان آثار عطار، تذکرة الاولیا به خاطر دارا بودن حکایت‌های زیبا و شیوا همیشه مورد توجه بوده است.

تذکرة الاولیا کتابی است به نثر و دربردارنده‌ی ۹۸۸ حکایت زیبا و

حدود ۲۸۶۴ مورد از گفته‌ها و سخنان مشایخ و صوفیان بزرگ تا زمان زندگی عطار است. در این کتاب شگرف نام ۷۲ تن از ائمه‌ی دین و عرفای بزرگ، هم‌چون امام جعفر صادق (ع)، امام محمد باقر (ع)، فضیل عیاض، بایزید بسطامی، جنید بغدادی، حسین بن منصور حلاج و... آورده شده است و از هر کدام از ایشان، حکایت‌ها و سخنان زیبایی نقل شده که برای نسل امروز خواندن و مطالعه‌ی آن می‌تواند بسیار سودمند و عبرت‌آموز باشد.

حکایت‌هایی که در این کتاب گرد آمده، هر کدام از منظری مورد توجه بود. است؛ هم از نظر زیباشناسی و دارا بودن نثری ادیبانه و شاعرانه و هم از منظر مفاهیم پیر و رمزگزی که در آن‌ها وجود دارد.

دشواری‌های حکایت‌های آورده شده در این کتاب نیز در حدّ توان شرح داده شده تا خوانندگان آسان‌تر به درک معانی حکایت‌ها برسند و بتوانند بهره‌های لازم را از نوشته‌های پیر شوریده‌ی نیشابور ببرند.

و امید که این حکایت‌های شو و زیبای ادب عرفانی برای خوانندگان سودمند باشد و از مفاهیم بلند و زیبای بهره‌ها ببرند.